

WALTER M. DRZEWIENIECKI: *Polonica Buffalonensis Annotated Bibliography of Source and Printed Materials Dealing with the Polish-American Community in the Buffalo: New York, Area By... Buffalo and Erie County Historical Society with a grant from The Polish Cultural Foundation Buffalo, New York 1976, XI+148 ss.*

Regionalne stowarzyszenie historyczne *Buffalo and Erie County Historical Society* i współpracująca z nim (Polska Fundacja Kulturalna w Buffalo (*The Polish Cultural Foundation Buffalo, N. Y.*) wspólnym staraniem wydały w 1976 r. książkę Waltera M. Drzewienieckiego zestawiającą polonika związane z Buffalo. Większość z 1216 pozycji autor opatrzył lapidarną informacją o ich treści, podał też miejsce ich przechowywania, co oczywiście ułatwia dotarcie do poszukiwanych materiałów. Załączony indeks obejmuje 252 nazwiska (niekiedy pseudonimy) autorów prac i kompilacji, z których większość dotyczy Polonii amerykańskiej z Buffalo i regionu.

Kilka słów o samym autorze bibliografii: profesor dr Walter M. Drzewieniecki znalazł się w Stanach Zjednoczonych po II wojnie światowej; brał udział w kampanii wrzesniowej, a potem przebywał w niewoli niemieckiej. Po ukończeniu studiów historycznych został najpierw profesorem na jednym z uniwersytetów nowojorskich (1959), później osiadł w Buffalo, N. Y., gdzie wykłada historię na *State University College*. W środowisku polonijnym jest znany jako współorganizator i aktywny działacz *The Polish Cultural Foundation* w Buffalo. Niektóre z jego prac zostały wydane w Polsce, którą Drzewieniecki często odwiedza.

Opracowywane materiały bibliograficzne podzielił autor na pięć grup, a mianowicie na: 1) materiały źródłowe, 2) nieopublikowane prace naukowe, 3) artykuły, 4) książki i broszury, 5) prasę. Umieszczony bezpośrednio po krótkiej przedmowie wykaz skrótów informuje o instytucjach, organizacjach i zbiorach prywatnych objętych kwerendą. Większość z nich znajduje się w Buffalo, N. Y. oraz w Chicago, Ill. Są to między innymi: *The Adam Mickiewicz Library and Dramatic Circle* w Buffalo, *Buffalo and Erie County Historical Society*, *State University of New York at Buffalo*, *Polish Museum of America* w Chicago, Związek Narodowy Polski w Chicago. Spoza obszarów Stanów Zjednoczonych uwzględniono zbiory *The General Sikorski Museum* w Londynie, Biblioteki Narodowej i Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego oraz Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Choć słusznie wzięto pod uwagę przede wszystkim lokalne zbiory, kwerenda — jak się wydaje — nie była pełna; nie objęła np. Biblioteki Kongresowej w Waszyngtonie. Publikacja tu omawiana nie wykazuje również archiwów, w których (poza Buffalo) mogą znajdować się materiały źródłowe dotyczące tego miasta i tamtejszej Polonii. Warto w tym miejscu nadmienić, że chociażby Archiwum Akt Nowych w Warszawie przechowuje zespół akt konsulatu polskiego w Buffalo, który należałoby uwzględnić w poszukiwaniach materiałów źródłowych do życia Polonii w Buffalo i regionie.

Dział pierwszy omawianej bibliografii zawiera wykaz „materiałów źródłowych” (*Source Material*), obejmujący 191 pozycji. Uwzględniono w nim materiały archiwalne różnych organizacji polonijnych z Buffalo, listy, fotografie, albumy, zbiory wycinków prasowych, a także przyczynki bibliograficzne i miscelanea, jeśli — zdaniem autora — mają wartość źródłową. Są to zarówno materiały rękopiśmienne (maszynopisy) i druki, jak też nagrania (np. nr 50) i mikrofilmy (np. nr 188). Prawie jedna trzecia wyszczególnionych pozycji źródłowych jest zgromadzona i aktualnie przechowywana w *Buffalo and Erie County Historical Society* (63 pozycje).

W dziale drugim (*Unpublished Scholarly Papers*) wylicza autor nieopublikowane

rozprawy naukowe (67 pozycji), które w większości informują o Polonii z Buffalo i w rejonie tego miasta. Wśród nich zwraca uwagę obszerna (ok. 450 stron) monografia pióra Stanisława Dąbrowskiego o doktorze Franciszku Fronczaku, lekarzu i działaczu społecznym z Buffalo, w czasie I wojny światowej członku Komitetu Narodowego Polskiego w Paryżu, oraz rozprawa doktorska Eleonory Korzeniowskiej pt. *Imigranci polscy w Buffalo*, napisana na Uniwersytecie Poznańskim im. A. Mickiewicza w 1973 r.

Trzecią grupę tworzą artykuły (*Articles*, 470 pozycji), zamieszczone w czasopismach naukowych, periodykach, księgach pamiątkowych. Uwzględniono tu przede wszystkim publikacje spoza Buffalo, wychodząc ze słusznego założenia, że badająca problematykę Polonii tego rejonu USA i tak sięgnie do zgromadzonych na miejscu zbiorów wydawnictw ciągłych, zwłaszcza do prasy polonijnej, której możliwie pełny wykaz podał autor w innym dziele.

Książki i broszury stanowią następną wyodrębnioną grupę, złożoną z 438 pozycji (*Books and Pamphlets*). Większość z nich w całości lub w części poświęcona jest tematyce społeczności polsko-amerykańskiej z Buffalo i Pogranicza Niagarskiego. Drzewieniecki uwzględnił także polonika wydane w tym rejonie w ciągu niespełna stu lat, lecz o innej tematyce, np. liczne publikacje typu religijnego i moralizatorskiego, m. in. wydawnictwa siostr felicjanek (s. 90 i n.), czy nowenny franciszkanina Alfonsa Figlewskiego (s. 95 i n.), które nie tyle są przydatne dla badacza, ile mogą wzbudzić zainteresowanie bibliografów i bibliofilów. To samo można powiedzieć o znacznej części sprawozdań drobnych organizacji polonijnych z obchodów i jubileuszów, odbywających się zwykle według pewnych stereotypowych schematów.

Ostatnia, piąta grupa, to zestawienie prasy polsko-amerykańskiej z Buffalo i Pogranicza Niagarskiego (*Newspapers and Magazines*). Liczy ono 50 pozycji. Na podkreślenie zasługuje, że była to prasa wydawana niemal wyłącznie w języku polskim. Do najpopularniejszych należał „Dziennik dla Wszystkich”, wydawany w Buffalo od 1907 do 1957 r. (wliczając trzy pierwsze lata tego wydawnictwa pod tytułem „Polak w Ameryce”). Zaniepokojenie budzi, że większość (31 tytułów na 50) tych pism jest już dzisiaj, jak zaznaczył Drzewieniecki, nieosiągalna dla badacza, gdyż uległy one rozproszeniu i zniszczeniu.

Podsumowując warto nadmienić, że praca Drzewienieckiego uchwyciła i tym samym uchroniła od całkowitego zapomnienia szereg publikacji lokalnych, często drobnych, lecz mających niekiedy istotne znaczenie dla rozwoju polsko-amerykańskiej społeczności w Stanach Zjednoczonych. Dla wszystkich, którzy pragną zająć się badaniem tej społeczności, szczególnie zamieszkującej rejon Buffalo i Pogranicza Niagarskiego, ta książka będzie cennym przewodnikiem, tym bardziej że połowa mieszkańców dzisiejszego Buffalo-miasta jest pochodzenia polskiego. Należałoby sobie życzyć, aby także inne ośrodki polonijne w Stanach Zjednoczonych przystąpiły do opracowania podobnych przewodników bibliograficznych dotyczących swoich społeczności.

Jerzy Kozłowski

ANDRZEJ PACZKOWSKI: *Prasa polonijna w latach 1870 - 1939. Zarys problematyki*. Warszawa 1977, 163 ss.

Andrzej Paczkowski, badacz posiadający w swoim dorobku naukowym szereg cennych publikacji z zakresu historii czasopiśmiennictwa polskiego, podjął się opracowania zarysu dziejów prasy polonijnej, ukazującej się w latach 1870 - 1939. Plan